

Zahtjev za davanje saglasnosti za isplatu jednokratne naknade članovima Radne grupe za izradu Programa ekonomskih reformi Crne Gore za period 2022-2024. godina

1. Hronologija aktivnosti na izradi dokumenta

Dokument predstavlja osnovu za dijalog zemlje sa državama članicama i institucijama EU o pitanjima makroekonomskih, fiskalnih i strukturnih reformi. **Program ekonomskih reformi (PER)** je ključni dokument ekonomske politike zemlje. S jedne strane, dokument predstavlja instrument za planiranje ekonomske politike zemlje i upravljanje reformama, koje imaju za cilj održavanje makroekonomske stabilnosti, jačanje međunarodne konkurentnosti i poboljšanje uslova za inkluzivni rast. S druge strane, PER je osnovni element pristupa „fundamentalno kao prvo“ („fundamental first“) u okviru pregovora Crne Gore o pristupanju EU, posebno u oblasti ispunjavanja kopenhaških ekonomskih kriterijuma.

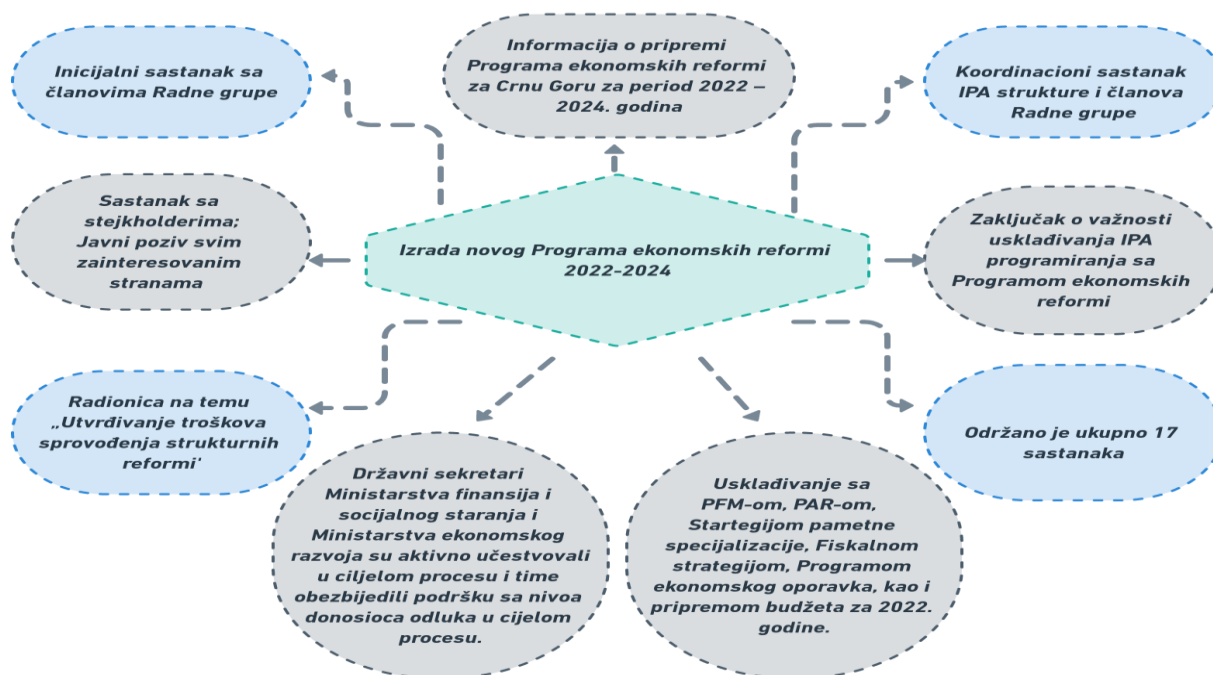
Program ekonomskih reformi za Crnu Goru za period 2022-2024. godina se sastoji iz tri ključna poglavlja: **(1) makroekonomski okvir, (2) fiskalni okvir i (3) poglavlje o strukturnim reformama**. Makroekonomski okvir sadrži srednjoročne makroekonomske projekcije (BDP, inflacija, platni bilans). Poglavlje o fiskalnom okviru zasniva se na srednjoročnom fiskalnom okviru i budžetskim planovima za tri godine.

Izrada PER-a otpočela je inicijalnim sastankom sa članovima Radne grupe u julu 2021. godine. Takođe, u **julu 2021. godine Vlada Crne Gore je usvojila** Informaciju o pripremi Programa ekonomskih reformi za Crnu Goru za period 2022 – 2024. godina.

Ovogodišnji rad na poglavlju o strukturnim reformama karakteriše **intenzivna horizontalna i vertikalna koordinacija svih ključnih aktera**. To je podrazumijevalo kontinuiranu komunikaciju i zajednički rad sa svim članovima radne grupe, predstavnicima resornih ministarstava. Državni sekretari Ministarstva finansija i socijalnog staranja i Ministarstva ekonomskog razvoja su aktivno učestvovali u cijelom procesu i time obezbijedili podršku sa nivoa donosioca odluka u cijelom procesu. Tokom septembra u cilju što kvalitetnije pripreme poglavlja održano je 17 sastanaka.

Od posebnog značaja je to što je kroz ovakav proces izrade dokumenta obezbijeđena i usklađenost sa **Platformom ekonomskog oporavka, Fiskalnom strategijom, Strategijom pametne specijalizacije, Strategijom reforme javne uprave kao i budžetom za 2022. godinu**. Takođe, Nacrt poglavlja 5-Strukturne reforme (sa 20 predloženih mjera) je već bio predmet razmatranja od strane Evropske komisije, koja je pohvalila tekst, ističući da je ostvaren značajan napredak u odnosu na prethodnu godinu. Evropska komisija je posebno pohvalila to što je od 20 predloženih mjera, 11 novih. Nakon održane misije EK u novembru 2021. godine, naknadno su dodate još dvije reformske mjere (*Unapređenje poslovnog ambijenta kroz smanjenje poreskog opterećenja na zarade i Unapređenje zakonodavno-regulatornog okvira za dalji razvoj infrastrukture za širokopojasni pristup internet*), od kojih je jedna uključena na zahtjev Evropske komisije, a druga na zahtjev Ministarstva ekonomskog razvoja.

Slika 1. Izrada novog Programa ekonomskih reformi 2022-2024

Izvor: Ministarstvo finansija i socijalnog staranja

U cilju jačanja veze između reformskih prioriteta PER-a i IPA programiranja obezbijeđeno je učešće **nacionalnog IPA koordinatora (NIPAK)** u postupku pripreme dokumenta. S tim u vezi, radi usklađivanja mjera sa ključnim sektorima iz IPA programiranja, održan je sastanak IPA strukture i članova radne grupe, 03. septembra. Takođe, na sjednici Komisije za ekonomsku politiku i finansijski sistem od **21. septembra, donijet je zaključak o važnosti usklađivanja IPA programiranja sa Programom ekonomskih reformi.**

Kroz podršku Evropske komisije, koja se realizuje preko regionalnog Centra za izvrsnost u finansijama iz Ljubljane (CEF), održana je i radionica na temu „Utvrdjivanje troškova sprovođenja strukturnih reformi“.

Proces izrade PER-a, shodno smjernicama Evropske komisije, mora da bude zajednički između Vlade i ostalih zainteresovanih strana. U pripremi PER-a, proces konsultacija je ojačan i realizovan u dvije faze.

Konsultacije o izradi Programa ekonomskih reformi 2022-2024 otpočele su 13. septembra 2021. godine, sa zainteresovanim stranama sa pozivom da daju svoje predloge reformskih mjera kako bi iste bile integrisane u PER-u. Ovom prilikom su prisutvovali predstavnici međunarodnih organizacija, nevladinih organizacija, predstavnici lokalne samouprave, predstavnici sindikata, akademske zajednice, koji su uzeli učešće i dali svoje predloge za unapređenje teksta PER-a. Pisani predlozi za unapređenje teksta nacrtu PER-a dostavljeni su od strane UNICEF-a, Zajednice opština Crne Gore i Unije slobodnih sindikata Crne Gore.

Predlozi su se odnosili na povećanje minimalne zarade sa 250 na 315 eura; unapređenje i kreiranje novih politika koje se odnose na rješavanje stambenog pitanja; uvođenje u legalan radni odnos lica koja rade “na crno”; povećanje obračunske vrijednosti koeficijenta zarada; uvođenje neoporezivog dijela zarade do iznosa od 70% minimalne zarade; stopu PDV-a; smanjenje doprinosa na teret poslodavca i zaposlenog; ukidanje prethodne saglasnosti nadležnih državnih organa na lokalne propise. Pored navedenog, dostavljen je predlog mjere

koja se odnosila na reformu socijalnog i sistema dječje zaštite na osnovu UNICEF-ove podrške ocjeni sistema socijalne zaštite i mapi puta, od strane UNICEF-a.

Mjera koja se odnosila na reformu socijalnog i sistema dječje zaštite na osnovu UNICEF-ove podrške ocjeni sistema socijalne zaštite i mapi puta je prihvaćena i inkorporirana u PER-u kroz reformsku mjeru 7 – „*Definisanje finansijskih preduslova za reforme predložene Mapom puta*“. Važno je istaći da je tokom pripreme PER-a ostvarena intezivna i sveobuhvatna komunikacija sa predstavnicima UNICEF-a.

Sugestije Unije slobodnih sindikata su 70% uvažene kroz implementaciju programa “Evropa sad”, što je predstavnik Unije slobodnih sindikata potvrdio tokom kasnije održanog okruglog stola.

U decembru su nastavljene konsultacije, ovog puta sa ciljem da se razgovara o prvom nacrtu cjelokupnog dokumenta. S tim u vezi, **javna rasprava je pokrenuta u periodu od 03. do 23. decembra 2021. godine.**

Okrugli sto u okviru javne rasprave Nacrta programa ekonomskih reformi održan je **17. decembra 2021. godine**. Okruglom stolu su prisustvovali predstavnici Saveza sindikata Crne Gore, Unije slobodnih sindikata, Delegacije EU u Crnoj Gori, Ambasade SAD, GIZ-a, kao i opština Tuzi, Berane, Bijelo Polje, Nikšić, Herceg Novi i Kotor te resornih ministarstava u Vladi Crne Gore. Tokom diskusije su saopšteni određeni predlozi koji su se odnosili na fiskalnu politiku, finansijski sistem, oblast tržišta rada i ekonomsko osnaživanje sjevernog regiona Crne Gore. Takođe, pohvaljena je struktura dokumenta, kao i predložene reformske mjere.

Po završetku javne rasprave, dobijene su sugestije od strane Udruženja mladih sa hendikepom i Privredne komore Crne Gore. Sugestije su se odnosile na uključenost Privredne komore u proces sprovođenja smjernica politika i reformi, posebno u dijelu koji se odnosi za buduće reforme za uvođenje novih šema rada, kroz izmjene Zakona o radu; donošenje Strategije deinstitucionalizacije i donošenje novog Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti; otvorenost grant šema za zapošljavanje lica sa invaliditetom, tokom cijele godine i razvoj.

Sugestija dobijena od strane Privredne komore, a koja se odnosila na uključivanje Privredne komore kao asocijacije koja zastupa interese svih privrednih društava u Crnoj Gori, u proces sprovođenja smjernica politika i reformi, posebno u dijelu koji se odnosi na buduće reforme za uvođenje novih šema rada, kroz izmjene Zakona o radu, je prihvaćena.

Radna grupa je sagledala i obradila sve predloge, nakon čega je finalizovan tekst Program ekonomskih reformi.

2. Makroekonomski okvir

Nakon godine ekonomske krize bez presedana, 2021. godinu karakteriše oporavak ekonomske aktivnosti na svjetskom nivou, uprkos oživljavanju pandemije koja i dalje predstavlja globalni izazov. Evropska komisija je, u okviru svoje Jesenje ekonomske prognoze, procijenila rast globalne ekonomije na 5,7% u 2021, dok se u periodu 2022-2023 predviđa nešto umjereniji prosječni rast od 4,0% . Procjenjuje se da će evropska ekonomija i ekonomija eurozone dostići stopu rasta od 5,0% u 2021, što je 0,2 p.p. više nego što se očekivalo u ljetnjoj prognozi. Poremećaji u lancima snabdijevanja, kao i porast cijena energenata, sve više povećavaju pritisak na potrošačke cijene. Predviđa se da će ekonomska aktivnost EU rasti po stopi od 4,3% u 2022. godini, dok će u 2023. godini usporiti na 2,5%.

Međunarodni monetarni fond je takođe ažurirao svoja predviđanja globalnog rasta. U oktobarskom izvještaju, MMF prognozira rast svjetskog outputa od 5,9% u 2021, što je 0,1 p.p niže nego u julskoj prognozi, dok je projekcija rasta svjetske ekonomije za 2022. ostala nepromijenjena i iznosi 4,9%.

Prognoze međunarodnih institucija pokazuju da će Crna Gora u 2021. i 2022. godini biti najbrže rastuća ekonomija u regionu Zapadnog Balkana. Svjetska banka u 2021. rast procjenjuje na 10,8%, Evropska komisija na 10,7%, dok MMFu oktobarskom izvještaju predviđa da će Crna Gora ostvariti rast od oko 7,0%.

U ovom poglavlju predložen je makroekonomski scenario kretanja crnogorske ekonomije u periodu 2021-2024 na bazi relevantnih pretpostavki, kao i potencijalni rizici koji mogu prouzrokovati odstupanja od projektovanog nivoa. Novina u ovogodišnjem Programu je i procjena uticaja prioritarnih strukturnih reformi i važnih projekata iz oblasti energetske tranzicije i saobraćajne infrastrukture, koja je odrađena u novorazvijenom makroekonometrijskom modelu Ministarstva finansija i socijalnog staranja.

Oporavak ekonomske aktivnosti u 2021. godini je bio intenzivan i dinamičan, naročito od početka ljetnjih mjeseci, kada je ostvaren značajan privredni rast. Turistička sezona je prevazišla sva očekivanja, pa će prema dostupnim podacima, prihodi u turizmu u cijeloj 2021. godini dostići zacrtani cilj od oko 70% nivoa iz rekordne 2019. Prema procjenama, neke komponente bruto domaćeg proizvoda, poput privatne potrošnje i izvoza roba, će već u 2021. dostići i prevazići, u nominalnim iznosima, svoje pretpandemijske nivoe.

Novim paketima podrške Vlade u 2021. godini, podržana je likvidnost privrednih subjekata i raspoloživi dohodak domaćinstava. Nastavljeno je sa subvencionisanjem zarada u ugroženim djelatnostima, obezbijedena je jednokratna pomoć nezaposlenima, penzionerima i socijalno ugroženima i uvedene dodatne mjere koje treba da rezultiraju podrškom turističkom i poljoprivrednom sektoru, kao i obezbijedena finansijska podrška za mala i srednja preduzeća. Makroekonomska stabilnost u 2021. značajno je očuvana adekvatnim mjerama Vlade u domenu ekonomske, finansijske i zdravstvene politike. Ublažen je uticaj krize izazvane Covidom-19, realizovana je u velikoj mjeri uspješna turistička sezona i kao rezultat toga, ostvaren je značajan suficit u budžetu tokom ljetnjih mjeseci 2021. Ovim su značajno ublaženi fiskalni rizici u tekućoj godini, očuvana je finansijska stabilnost i podržani su veći izgledi za brži ekonomski rast. Na bazi povoljnijih kretanja i ostvarenih rezultata, **za 2021. godinu je procijenjen realni rast od 13,4%**. Na temelju bržeg rasta od očekivanog u 2021, očekuje se ubrzanje dinamičnih ekonomskih trendova i **prosječni rast ekonomije od projektovanih 5,3% u periodu 2022-2024**, odnosno po godinama: **6,4%, 5,1% i 4,5%**, respektivno.

Ekonomski output (BDP) Crne Gore će, prema projekciji, već u 2022. prevazići ostvareni nivo iz rekordne 2019. godine. Ubrzanje ekonomskog oporavka Crne Gore u srednjem roku biće stimulirano otpočinjanjem novog investicionog ciklusa. Otvaraju se brojne mogućnosti za ulaganja privatnog sektora, nastavljaju se ranije otpočeti projekti, dok snažna dinamika javnih ulaganja i brojne regulatorne mjere, stvaraju preduslove za generisanje visokokvalitetnih radnih mjesta i rast životnog standarda. Dodatno, krupni planirani infrastrukturni projekti će obezbijediti bolju regionalnu povezanost i preduslove za ubrzani ekonomski rast.

Glavni pokretači ekonomskog rasta u narednom srednjoročnom periodu biće snažan turistički sektor, energetika, poljoprivredna proizvodnja, prerađivačka industrija i inovativne djelatnosti

zasnovane na ubrzanoj digitalizaciji i rastu IT sektora. Jačanje inovacionog i istraživačkog ekosistema biće podržano programskom implementacijom Strategije pametne specijalizacije Crne Gore 2019-2024, kao i osnivanjem Fonda za inovacije, uz podršku već uspostavljenog Naučno-tehnološkog parka Crne Gore.

Procjenjuje se da će implementacija **ekonomskog programa „Evropa sad“** doprinijeti boljem životnom standardu građana, smanjenju neformalne ekonomije na tržištu rada i unaprijeđenju poslovnog i investicionog ambijenta. Set predloženih mjera u ekonomskom programu uključuje prvenstveno mjere u dijelu poreske politike, povećanje minimalne zarade na 450€, uvođenje neoporezivog dijela zarade, smanjenje troškova za poslodavce kroz niže poresko opterećenje na rad i uvođenje efikasnijeg modela viših marginalnih stopa oporezivanja. Očekuje se da će mjere povećati ličnu potrošnju domaćinstava, kroz rast raspoloživog dohotka, dok će preduzeća po osnovu mjera veći dio sredstava preusmjeriti na povećanje investicija. Kako bi se postigla dugoročna fiskalna održivost, predloženi Program, počev od 2022. godine, uključuje i mjere na prihodnoj strani budžeta, kojim će obezbijediti dopunski izvori finansiranja za planirane politike i reforme, uz značajno proširenje poreske baze. Reforma poreske administracije i uvođenje integrisanog sistema upravljanja prihodima će, uz već uspostavljenju elektronsku fiskalizaciju u prometu roba i usluga, povećati transparentnost plaćanja poreza i značajno uticati na smanjenje sive ekonomije.

Tabela 1: Sažetak makroekonomskih projekcija Crne Gore za period 2021-2024. godina

Makroekonomske projekcije 2021-2024. godina			Osnovni scenario			Scenario nižeg rasta				
	2020	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024	
Makroekonomski pokazatelji	Nominalni BDP u mil.€	4185.6	4881.3	5306.4	5669.0	6008.5	4881.3	5154.8	5448.7	5697.8
	Nominalni rast	-15.5	16.6	8.7	6.8	6.0	16,6	5,6	5,7	4,6
	Realni rast	-15.3	13.4	6.4	5.1	4.5	13,4	3,7	4,0	3,6
	Inflacija (prosjek)	-0.3	2.1	2.3	1.8	1.5	2,1	4,0	2,0	1,8
	Rast zaposlenosti	-10.0	4.8	3.5	3.4	3.0	4,8	3,0	2,7	1,8

Izvor: Projekcije Ministarstva finansija i socijalnog staranja

Na osnovu ostvarenih ekonomskih rezultata u 2021. godini i raspoloživih pokazatelja i očekivanja do kraja godine, izvršena je procjena rasta crnogorske ekonomije. Projekcija makroekonomskih indikatora za period 2022-2024 zasnovana je na pretpostavci daljeg oporavka i rasta privredne aktivnosti, u skladu sa najavljenim ulaganjima u prioritetnim sektorima i novim investicionim ciklusom, očekivanim efektima implementacije programa „Evropa sad“ i pažljivo koncipiranom diversifikacijom crnogorske privrede. Planirane mjere sektorskih politika će, uz prospekte EU integracija, pružiti snažan zamah reformskim aktivnostima na ekonomskom planu i podstaći inkluzivni i održivi rast i razvoj.

Najvažniji makroekonomski parametri u srednjem roku, projektovani su uzimajući u obzir započete i planirane strukturne reforme u zemlji, evropsku i regionalnu ekonomsku scenu, uspješnost realizacije procesa vakcinacije u borbi protiv koronavirusa, kao i povoljan poslovni i investicioni ambijent. **Uvažene su preporuke Evropske komisije, usaglašene u okviru zajedničkog ekonomskog dijaloga sa Crnom Gorom.**

3. Fiskalni okvir

Fiskalna politika kao glavni instrument ekonomske politike, u periodu 2022-2024. godine biće usmjerena na **stvaranje uslova za makroekonomsku stabilnost i fiskalnu održivost**, kako bi se u uslovima postepenog ekonomskog oporavka nakon pandemije, obezbijedila dugoročna održivost javnih finansija i pružila puna podrška ekonomskom rastu.

Fiskalnu održivost u najvećoj mjeri determinišu: poreska politika i politika upravljanja rashodima. U dijelu poreske politike akcentat, u periodu 2022-2024. godine, biće na sveobuhvatnoj reformi poreskog sistema u cilju proširenja poreske baze, čime bi se stvorili uslovi za generisanje novih izvora prihoda.

Ciljevi fiskalne politike u posmatranom periodu se konkretizuje kroz sljedeće ciljeve:

1. ostvarivanje **suficita tekuće budžetske potrošnje** u svim godinama projekcije;
2. ostvarivanje **primarnog suficita** u 2024. godini;
3. smanjenje deficita javnih finansija na prosječno **1,2% BDP-a u periodu 2023-2024;**
4. ulaganje u finansiranje kapitalnih projekata od oko **900 mil. € u periodu 2022 – 2024. godine;**
5. postepeno smanjenje javnog duga do nivoa od **69,9% BDP-a u 2024. godini.**

Da bi se pružila podrška ekonomskom rastu sprovodiće se mjere koje će obezbijediti kontinuirani rast budžetskih prihoda sa jedne i kapitalne potrošnje sa druge strane. Dakle, struktura budžetske potrošnje biće promijenjena na način postizanja većeg učešća kapitalnog budžeta u ukupnoj potrošnji (i nakon završetka projekta izgradnje prioritetne dionice Autoputa).

Najveći zabilježeni nivo budžetskog deficita i javnog duga na kraju 2020. godine, od sticanja nezavisnosti Crne Gore, a u uslovima daljeg trajanja pandemije virusa Covid-19, ukazuje na visoku ranjivost crnogorske ekonomije na promjene iz spoljnog okruženja, posebno imajući u vidu nizak stepen diversifikovanosti privrede, kao i nedostatak mehanizama monetarne politike, osim obavezne rezerve.

Nakon ekspanzivne fiskalne politike vođene tokom 2020. godine, usljed potrebe pružanja pomoći građanima i privredi kroz sprovođenje socio-ekonomskih mjera podrške u cilju ograničavanja negativnih posljedica pandemije virusa Covid-19, u srednjoročnom periodu neophodno je voditi restriktivnu fiskalnu politiku u dijelu tekuće budžetske potrošnje kako bi se kroz stvaranje novih izvora budžetskih prihoda i ulaganje u kapitalne projekte stvorio osnov za ekonomski rast. Na ovaj način, dodatno zaduživanje vrši se isključivo za finansiranje infrastrukturnih projekata, pri čemu javni dug mjeren učešćem u BDP-u opada usljed bržeg rasta BDP-a.

U cilju identifikovanja prepreka konkurentnosti i ekonomskom rastu Crne Gore, prezentovani makro-fiskalni okvir u periodu 2022 – 2024. godine sadrži niz strukturnih reformi odnosno mjera razvojne i ekonomske politike u javnom i realnom sektoru.

Kako bi se ojačao nadzor nad sprovođenjem fiskalne politike, posebno u dijelu ex ante ocjene, uz podršku EU, implementiran je projekat koji za cilj ima stvaranje uslova za uspostavljanje Fiskalnog savjeta Crne Gore kao nezavisnog tijela koje bi vršilo praćenje i ocjenjivanje planiranja i sprovođenja fiskalne politike. U vezi sa navedenim, Vlada Crne Gore, na bazi preporuka, najbolje međunarodne prakse ali i konteksta veličine zemlje, predložiće odgovarajuću zakonsku regulativu u prvoj polovini 2022. godini, kako bi se obezbijedile formalne pretpostavke za formiranje Fiskalnog savjeta Crne Gore.

Ministarstvo finansija i socijalnog staranja kroz tehničku podršku MMF-a je izradilo pregled poreskih izuzeća, a u narednom periodu će se sprovoditi aktivnosti na njihovoj kvantifikaciji.

Mjere usmjerene na smanjenje zaostalih obaveza i rokova za povraćaj PDV-a bile su sastavni dio paketa ekonomskih mjera i iste su implementirane shodno preporukama.

Tabela 2: Sažetak fiskalnih projekcija Crne Gore za period 2022-2024. godina

Fiskalni okvir (u % BDP-a)		Ostvarenje	Procjena	Osnovni scenario			Scenario nižeg rasta		
		2020	2021	2022	2023	2024	2022	2023	2024
Fiskalni pokazatelji	Izvorni javni prihodi	44.6	44.0	41.0	40.9	40.4	41.2	41.1	40.3
	Javna potrošnja	55.7	45.8	46.0	42.7	41.0	47.4	44.5	43.3
	Deficit/Suficit	-11.1	-1.8	-5.0	-1.9	-0.6	-6.2	-3.4	-3.1
	Kamate	2.7	2.4	1.8	1.6	1.4	1.9	1.7	1.5
	Primarni deficit/suficit	-9.0	0.9	-3.2	-0.3	0.8	-4.3	-1.7	-1.5
	Javni dug (% BDP)	105.3	85,5	76,6	73,2	69,9	79,3	78,4	75,7

4. Strukturne reforme

Poglavlje 5 – Strukturne reforme čini 22 prioritete strukturne reforme, od čega je 12 novih u odnosu na prethodni Program ekonomskih reformi 2021.

Kada je u pitanju metodologija izrade, poglavlje koje se odnosi na strukturne reforme je u određenoj mjeri najzahtjevnije. Novina u odnosu na prošlogodišnju metodologiju izrade je da su dodate oblasti koje se odnose na **upravljanje javnim finansijama, zelenu tranziciju i digitalnu transformaciju**. Pored navedenog, oblast koja se odnosi na sistem zdravstvene zaštite predstavlja zasebnu oblast, imajući u vidu da je u prošlogodišnjem Programu bila u okviru socijalne zaštite i inkluzije.

Evropska komisija je u svojoj analizi, identifikovala **tri ključna izazova crnogorske ekonomije**, i to: **(i)** povećanje zaposlenosti, naročito žena i mladih i naponi u borbi protiv dugoročne nezaposlenosti; **(ii)** snaženje regulatornog okruženja i **(iii)** formalizacija ekonomije.

U odgovoru na izazov povećanja zaposlenosti, naročito žena i mladih i dugoročne nezaposlenosti u PER-u 2022, predloženo je **ukupno 8 reformskih mjera**, od čega su **četiri reformske mjere** iz oblasti *Zapošljavanja i tržišta rada*, **jedna reformska mjera** iz oblasti

Obrazovanje i vještine, dvije reformske mjere iz oblasti Socijalna zaštita i inkluzija, i jedna reformska mjera iz oblasti Zdravstvena zaštita.

U odgovoru na strukturni izazov jačanja poslovnog okruženja, predložene su reformske mjere u oblasti **Poslovnog okruženja i smanjenja neformalne ekonomije i Istraživanja, razvoja i inovacija, Digitalne transformacije i Upravljanja javnim finansijama.**

Mjere koje daju konkretan odgovor na izazov smanjenja neformalne ekonomije su **dio oblasti Poslovno okruženje i smanjenje neformalne ekonomije.** Naziv mjera je *“Smanjenje neformalne ekonomije kroz reformu poreske administracije” “Unapređenje poslovnog ambijenta kroz smanjenje poreskog opterećenja na zarade ” i “Informacioni sistem i mobilna aplikacija za praćenje parametara u turizmu“.*

Pored navedena tri izazova, prepoznat je još jedan izazov, koji se odnosi na **prepreke boljoj zaštiti životne sredine i klimatskim promjenama.**

U odgovoru na izazov poboljšanja zaštite životne sredine i klimatskim promjenama, dio odgovora je dat kroz **četiri reformske mjere: (i) Održivi zeleni turizam”, (ii) “Finansijska podrška domaćinstvima u cilju primjene mjera energetske efikasnosti”, (iii) “Smanjenje stavljanja u promet i upotrebe laganih plastičnih kesa za nošenje i plastičnih proizvoda za jednokratnu upotrebu”** u oblasti Zelena tranzicija i **(iv) “Podrška investicijama u sektoru proizvodnje hrane u cilju jačanja konkurentnosti”** u oblasti Poljoprivreda, industrija i usluge.

Nacrt poglavlja 5-Strukturne reforme je već bio predmet razmatranja Evropske komisije (EK), koja je pohvalila tekst, ističući da je ostvaren značajan napredak u odnosu na prethodnu godinu. Evropska komisija je posebno pohvalila to što je od 20 predloženih mjera - 11 novih. Nakon održane misije EK u novembru 2021. godine, naknadno su dodate još dvije reformske mjere (*Unapređenje poslovnog ambijenta kroz smanjenje poreskog opterećenja na zarade i Unapređenje zakonodavno-regulatornog okvira za dalji razvoj infrastrukture za širokopojasni pristup internet*), od kojih je jedna uključena na zahtjev Evropske komisije, a druga na zahtjev Ministarstva ekonomskog razvoja.

*

* *

Imajući u vidu sve prethodno navedeno, Ministarstvo finansija i socijalnog staranja kao koordinator procesa izrade Programa ekonomskih reformi, smatra opravdanim da se nagradi rad članova radnog tima koji su pripremili Program ekonomskih reformi Crne Gore za period 2022-2024. godina. Dodatno, posebno treba imati u vidu da se radi o članovima tima sa dugogodišnjim iskustvom rada na dokumentu, a koji će nastaviti i u narednom periodu rad na ovom značajnom dokumentu.

Za isplatu jednokratne naknade za rad Radne grupe za izradu Programa ekonomskih reformi Crne Gore za period 2022-2024. godina potrebno je izdvajanje u ukupnom iznosu od 16.000,00 eura, sa pripadajućim porezima i doprinosima.

Sredstva će se obezbijediti sa pozicije 4710-tekuće budžetske rezerve Ministarstva finansija i socijalnog staranja.